

Múzejný hlásnik

December 2019

Noviny Zemplínskeho múzea v Michalovciach

Ročník V.

V tomto čísle sa dočítate:

- Príbeh michalovského kaštieľa pokračuje...
- Ukončenie druhej etapy rekonštrukcie kaštieľa – hlavnej budovy Zemplínskeho múzea v Michalovciach
- Novovytvorená historická expozícia

- Sakrálne umenie a „maliar Zemplína“ Teodor Jozef Mousson v reprezentatívnych priestoroch novozrekonštruovaného kaštieľa
- Archeologické aktivity Zemplínskeho múzea v Michalovciach
- Akvizície vďaka dotáciám
- Zemplínske múzeum na Dňoch obce Vinné
- „Návrat“ Moussona do Michaloviec

Príbeh michalovského kaštieľa pokračuje...

Dlhý čas čakania sa pre Zemplínske múzeum v Michalovciach skončil 21. septembra 2019, keď sa po rozsiahlej a náročnej rekonštrukcii opäť otvorili „jeho brány“.

Za príjemného slnečného počasia sem zavítali desiatky pozvaných hostí z oblasti kultúrno-spoločenského i politického života. Delegáciu Košického samosprávneho kraja – zriaďovateľa múzea – viedol jeho predseda Rastislav Trnka a podpredseda Daniel Rusnák. Prítomní boli aj viacerí poslanci Národnej rady Slovenskej republiky a Košického samosprávneho kraja, prednostovia okresných úradov, primátori miest, starostovia obcí alebo predstavitelia kultúrno-spoločenského života mesta i regiónu či zástupcovia podnikateľskej sféry. Medzi vzácných hostí patril tiež Péter Sztáray – štátny tajomník pre bezpečnostnú politiku na Ministerstve zahraničných vecí Maďarska spolu s ďalšími členmi rodiny Sztárayovcov.

Po krátkych príhovoroch v reprezentatívnych priestoroch kaštieľa si pozvaní hostia mohli v sprievode historikov múzea – Martina Molnára a Stanislavy Rovňákovéj – prezrieť dve novoinštalované stálice expozície, a to historickú a umeleckohistorickú.

Počas celého popoludnia, až do večerných hodín, bolo Zemplínske múzeum prístupné aj návštevníkom, ktorí si so záujmom prezreli nové interaktívne

expozície i ďalšie zrekonštruované priestory, určené pre archeologickú a etnografickú expozíciu. Prekvapil najmä veľký počet ľudí – veríme, že tento trend si zachováme a návštevnosť bude vysoká aj v nasledujúcich rokoch.

Slávnostnú atmosféru umocnili hudobno-spevácke, tanečné a divadelné vystúpenia jednotlivcov i rôznych umeleckých telies – huslistu Miroslava Starjáka, speváčky Miriam Brandis, DFS Zemplínik, TS Slniečko, SZUŠ Talentum, FS Zemplín či divadelníkov z Prešova, slovom sprevádzala dvojica Eva Bučková a Matej Starják.

Príhovor Rastislava Trnku – predsedu Košického samosprávneho kraja, ktorý je zriaďovateľom Zemplínskeho múzea

A čo si želať do budúcich týždňov, mesiacov a rokov? Aby príbeh michalovského kaštieľa ďalej pokračoval, aby počet návštevníkov aj priaznivcov Zemplínskeho

múzea neustále rástol a aby odborná i kultúrna verejnosť mohla byť na túto inštitúciu stále hrdá...

redakcia

Zo slávnostného otvorenia zrekonštruovaného kaštieľa

Predstavitelia regionálnej a mestskej samosprávy

Pri sledovaní slávnostného galaprogramu

Ukončenie druhej etapy rekonštrukcie kaštieľa – hlavnej budovy Zemplínskeho múzea v Michalovciach

Barokovo-klasicistický kaštieľ rodiny Sztárayovcov v Michalovciach má za sebou najrozsiahlejšiu opravu za posledné roky. Jej hlavným cieľom bolo zrekonštruovať krov a strechu na hlavnej budove, zrealizovať bleskozvod, obnoviť fasádu hlavnej budovy i východného a západného kaštieľského krídla, inštalovať osvetlenie a zhotoviť interiérové schody vo východnom krídle.

Hlavná budova kaštieľa počas rekonštrukcie

V máji 2019 Úrad Košického samosprávneho kraja a správca kaštieľa – Zemplínske múzeum v Michalovciach – oficiálne odovzdali stavebnisko firme PŠP, s. r. o. z Michaloviec, ktorá vzišla z verejného obstarávania. Zhotoviteľ následne v plnom rozsahu zrekonštruoval krov a strechu (demontovali sa staré, už nevyhovujúce drevené prvky krovu a nahradené boli novými, rovnako sa vymenila poškodená krytina – pálená škridla, zrealizované boli klampiarske a natieračské práce, obnovila sa medená krytina na oboch vežičkách kaštieľa, opravené boli tiež komíny v nadstrešnej časti), na celej streche sa inštaloval bleskozvod, obnovou prešla i fasáda (omietka bola opravená konzervatívnym spôsobom, bez väčších hĺbkových zásahov, pričom použité materiály neobsahovali cement, doplnila sa podstrešná fasádna rímsa na severnej strane kaštieľa, rovnako sa štukatérskym spôsobom opravili a doplnili iné poškodené rímasy), zrealizované bolo i osvetlenie kaštieľa (čelnej fasády, tympanónu a severnej strany), dokončili sa schodiská v interiéri hlavného kaštieľa, pribudlo aj masívne moderné schodisko v pravom kaštieľskom krídle, vedúce z prízemia do podstrešných konferenčných priestorov.

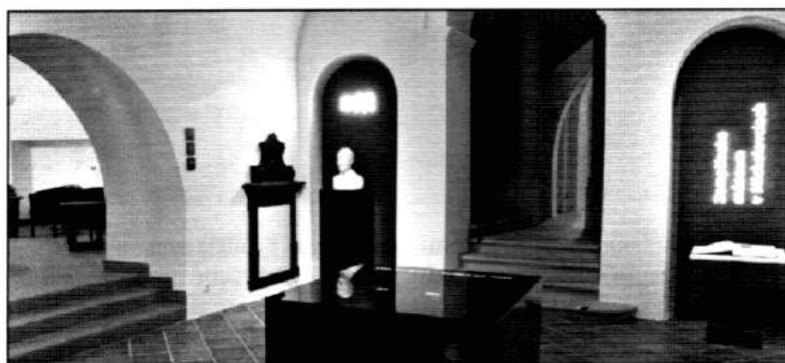
Obe etapy rekonštrukcie hlavnej budovy Zemplínskeho múzea v Michalovciach by nebolo možné zrealizovať bez pochopenia a ústretovosti

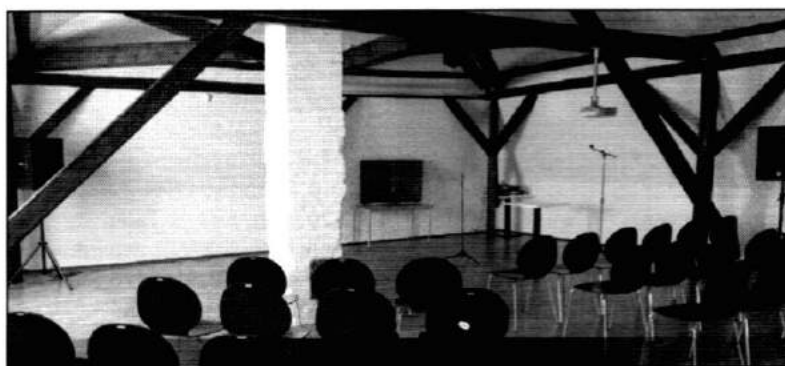
Oprava krovu a výmena strešnej krytiny – pálenej škridly

Momentka z rekonštrukčných prác

Vstupné priestory múzea po rekonštrukcii

Plne vybavená multimediálna miestnosť v podkroví východného krídla kaštieľa

Tympanón s kamenným aliančným erbom Sztárayovcov a Batthyányovcov na priečelí kaštieľa po obnove

orgánov zriaďovateľa (Úradu a Zastupiteľstva Košického samosprávneho kraja), pamiatkového dozoru (Krajského pamiatkového úradu v Košiciach), ako aj bez súčinnosti s projektantmi (Ing. arch. M. Boškovou a Ing. V. Boškom) a hlavným zhotoviteľom (už spomínanou michalovskou firmou PŠP, s. r. o.).

Mgr. Tibor Tabak, manažér múzea

DOTÁCIE Z FONDU NA PODPORU UMENIA POMÔŽU ZBIERKAM V EXPOZÍCIÁCH AJ DEPOZITÁRI

PROJEKTY MÚZEA, PODPorenÉ V ROKU 2019

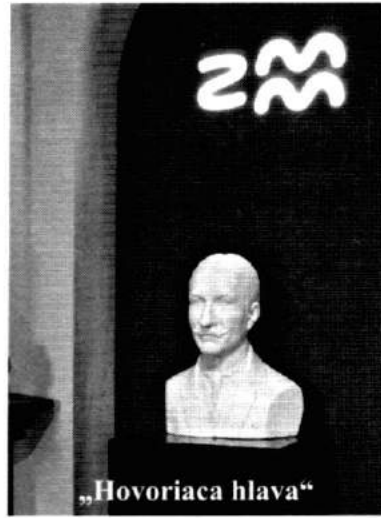
1.	Reštaurovanie nábytkového kompletu z obdobia prvej Československej republiky – II. fáza – bufet, malý príborník a presklená vitrina	Zámerom tohto projektu, podporeného v roku 2019, bolo komplexné zreštaurovanie a konzervovanie troch častí nábytkového kompletu – veľkého príborníka (bufetu) s nadstavcovou časťou, malého príborníka a presklenej vitríny. Cieľom projektu bolo umožniť prezentáciu funkčných a historicky cenných kusov nábytku v rámci novej, atraktívnejšie inštalovanej historickej expozície.
2.	Zabezpečenie úložného systému a dovybavenie archeologického depozitára v Zemplínskom múzeu v Michalovciach	Cieľom projektu bolo zabezpečiť úložný systém, ďalšie vybavenie a obalový materiál pre samostatný archeologický depozitár tak, aby bola obsiahnutá kapacita archeologickej zbierky s potenciálom jej naplnenia aj v budúcnosti. Výsledok projektu bude mať dosah predovšetkým na skvalitnenie práce so zbierkovými predmetmi archeologickej povahy. Zámerom podporeného projektu bola tiež snaha o zabezpečenie ochrany a bezpečnosti archeologických nálezov.

V rokoch 2015 až 2019 prešiel barokovo-klasicistický kaštieľ rodu Sztárayovcov rozsiahlou rekonštrukciou. V rámci stavebných úprav došlo aj k zmene dispozičného riešenia objektu, čím sa podarilo rozšíriť priestory múzea, určené pre stále expozície.

Komplexná obnova tiež dala pracovníkom múzea možnosť navrhnuť novú koncepciu usporiadania i prezentácie expozičných celkov. Pôvodné inštalácie totiž už nevyhovovali trendom v oblasti múzejného výstavníctva 21. storočia. Odbornými zamestnancami múzea, v spolupráci s prizvanými výtvarníkmi, bol tak vypracovaný nový ideový a následne aj výtvarno-architektonický návrh pre jednotlivé expozície. V lete 2019 sa podarilo časť týchto návrhov dostať i do reálnej podoby. Vďaka finančnej dotácii Košického samosprávneho kraja – zriaďovateľa Zemplínskeho múzea v Michalovciach – bola teda, súbežne so sprístupnením objektu kaštieľa po rekonštrukcii, predstavená aj nová moderná interaktívna historická expozícia. Inovácie sa pritom týkali nielen obsahovej, jazykovej, ale tiež vizuálnej stránky. Celá expozícia bola navrhnutá tak, aby sa zladili dva výstavné prístupy – muzeálny a galerijný.

Historická expozícia sa nachádza na druhom nadzemnom podlaží kaštieľa, a to v niekoľkých miestnostiach. Hlavnú ideu predstavuje dokumentovanie bytovej kultúry šľachty a bohatšieho meštianstva z regiónu Zemplína od 18. až do prvej polovice 20. storočia. Podľa návrhu bola časť tejto expozície inštalovaná formou „in situ“ (knižnica, kaplnka, pracovňa grófa Alexandra Sztárayho), iná časť zas ponúkla galerijnú výstavu rôznorodých muzeálnych exponátov, ktoré boli umiestnené na pódiiach, čím sa návštevníkom ponúkol iný pohľad na vystavované predmety. K najreprezentatívnejším exponátom celej stálej výstavy pritom patrí drevená vyrezávaná lavica, pochádzajúca z kaštieľa v obci Vinné, alebo písací komodový sekretár, zaujme tiež nábytkový komplet z obdobia prvej Československej republiky.

s podobizňou Alexandra Sztárayho vo vstupných priestoroch múzea

Sklenená vitráž na hlavnom schodisku s erbom grófa Imricha Sztárayho

Novovytvorená historická expozícia

Komentovaná prehliadka nových expozícií a vynovených priestorov kaštieľa počas slávnostného otvorenia

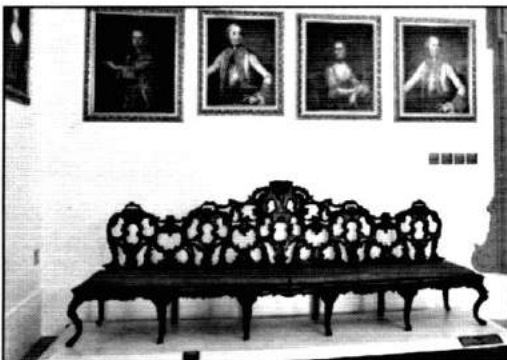
„Klebetiace figuríny“ v portrétnej sále spolu s krajčírskym majstrom (vpravo), pod ktorého vedením boli ušité historické šľachtické kostýmy

V historickej expozícii čaká návštevníkov aj viacero interaktívnych prvkov vo forme „hovoriacich hláv“ a „klebetiacich figurín“, dotykových LCD-obrazoviek alebo hracej skrinky, čo pomohlo zaradiť Zemplínske múzeum medzi jednu z najmodernejších inštitúcií tohto druhu na území Slovenska. Moderné prvky expozície ozvučili a umožnili v nej umiestniť nové sprievodné texty v dvoch, resp. troch jazykových mutáciách (v slovenskom, anglickom a maďarskom jazyku).

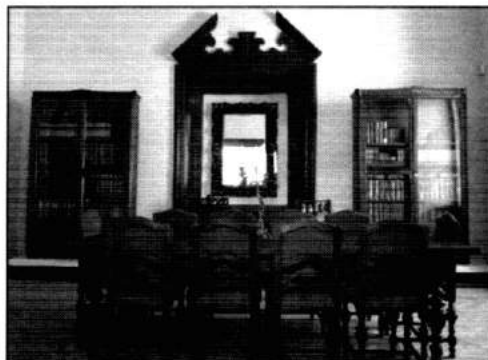
„Hovoriaca hlava“ – busta grófa Alexandra Sztárayho (posledného šľachtického majiteľa michalovského kaštieľa) – približuje návštevníkom vybranú osobnosť alebo zaujímavosť z histórie rodu Sztárayovcov i kaštieľa. V portrétnej sále – najreprezentatívnejšom priestore historickej expozície aj celého kaštieľa – sú, okrem rodovej obrazárne, inštalované i figuríny v historických šľachtických kostýmoch; rozostavené v priestore vytvárajú dojem troch „klebetiacich“ skupiniek. Po priblížení návštevníka začnú „historické postavy“ medzi sebou šepkať istú príhodu, ktorá sa údajne odohrala v rodine Sztárayovcov v 18. storočí. Súčasťou interaktívnej inštalácie v sále je tiež hracia skrinka, približujúca návštevníkom dobovú hudbu, ktorá sa kedysi rozliehala v šľachtických kaštieloch. Autom hudobných skladieb je pritom gróf Michal Sztáray – jeden z členov rodu. Dotykový prvok expozície predstavuje „magic box“, ponúkajúci návštevníkom možnosť oboznámiť sa s významnými osobnosťami z uvedeného rodu, a to prostredníctvom krátkych príbehov a dobových rodinných fotografií. „Archív vedomostí“ – dotykový panel – zas približuje dobové dokumenty, ktoré sú z dôvodu ochrany verejnosti nedostupné.

Nová stála historická expozícia svojou skladbou určite osloví široké spektrum návštevníkov. Vytvorená bola totiž tak, aby nenútenou formou, prostredníctvom zapojenia viacerých zmyslov, oboznámila verejnosť, ktorá zavíta do múzea, s históriou kaštieľa a jeho významnými šľachtickými majiteľmi.

*Mgr. Stanislava Rovňáková
historička*

Drevená vyrezávaná lavica, inštalovaná v portrétnej sále

Inštalácia kaštieľskej knižnice

Vystavený nábytok v historickej expozícii

Sakrálne umenie a „maliar Zemplína“ Teodor Jozef Mousson v reprezentatívnych priestoroch novozrekonštruovaného kaštieľa

Nové stále expozície Zemplínskeho múzea, vytvorené podľa návrhov renomovaných slovenských architektov, príjemne prekvapia inovatívnym riešením inštalácie a technickým zariadením, čo túto inštitúciu radí k najmodernejším múzeám v rámci Slovenska.

Ikona svätého Jána Zlatoustého

Michalovské múzeum zároveň patrí k veľkému počtu takýchto pamäťových ustanovizní, ktoré dokumentujú aj vývin ikonopisnej tvorby na našom území.

Ikonografia predstavuje jedno zo špecifik regiónu východného Slovenska – oblasti, kde sa stretávajú a prelínajú kultúrne vplyvy Západu a Východu, rovnako tiež latinskej (západnej) a ortodoxnej (východnej) kresťanskej cirkvi.

Prezentovaný originálny súbor 28 neskororokokových ikon neznámej proveniencie (1780 – 1790), inštalovaný na náznakovej konštrukcii ikonostasu (steny s ikonami), predstavuje už spomínaný príklad prenikania vplyvov západnej barokovej a rokokovej maľby do ikonopisnej tvorby a postupnú premenu tzv. pravej ikony na náboženský obraz v duchu západného umenia.

Ikonografickú tvorbu zemplínskej oblasti dokumentujú ikony archanjela Michala a Krista Pantokratora. Súbor 12 ikon z druhej polovice 18. storočia zas tvorí torzo ikonostasu z neznámeho gréckokatolíckeho chrámu, pričom kompletne sa zachoval iba rad apoštolov

s rímsami. Tieto náboženské obrazy boli vytvorené tradičnou technikou temperovej maľby na kriedovom podklade s polychrómovanou drevorezbu, zdobenou zlatými a striebornými fóliami s farebnými lazúrami. Vykazujú tiež spoločné formálne znaky s ikonami z ikonostasov severovýchodného Slovenska z obdobia 18. storočia. Pravdepodobne ide o prácu majstrov, inšpirovaných poľskými rybotyčskými dielňami – ich produkcia sa nachádza aj na našom území, resp. v zjednodušenej podobe slúžila ako inšpirácia pre domáce ikonopisné dielne.

Zaujímavá je tiež vystavená ikona Čenstochovskej Matky Božej. Ikonograficky patrí do skupiny ikon Bohorodičky typu Hodegetria, teda „Tej, ktorá sprevádza“. Tento umelecký artefakt zo zbierok Zemplínskeho múzea, nazývaný aj ako Čierna Madona, predstavuje zrejme import z poľských ikonopisných dielní.

Náznaková konštrukcia ikonostasu (steny s ikonami, oddelujúcej oltárnu časť od loďe v chrámoch východného obradu)

Druhá časť expozície miestnosti je venovaná sochárskej tvorbe. Drevené skulptúry pritom pochádzajú z kostolov latinského obradu. Najväčšia a zároveň najstarší vystavený exponát predstavuje gotická Pieta zo Strážskeho (40. roky 15. storočia), ktorá je inštalovaná v okennej nike.

Pokračovanie na str. 5

Oltárny obraz Krst Krista od neznámeho autora (v pozadí vľavo), drevená gotická Pieta zo Strážskeho (v pozadí vpravo) a súbor drevených soch svätcov, anjelov a putti z kostolov latinského obradu

Socha svätého Jána Nepomuckého (v popredí) medzi ostatnými vystavenými drevenými skulptúrami

Sakrálne umenie a „maliar Zemplína“ Teodor Jozef Mousson v reprezentatívnych priestoroch novozrekonštruovaného kaštieľa

Dokončenie zo str. 4

Detailný pohľad na drevené sochy v expozícii sakrálneho umenia

Uprostred tejto časti miestnosti, na stupňovito radených podstavcoch, sú umiestnené drevené sochy prevažne z obdobia baroka a rokoka (17. – 18. storočie), znázorňujúce svätcov, anjelov a putti (ide o sochy nahého malého dieťaťa, podobného anjelikom, zvyčajne bez krídel). Konkrétne sú vystavené sochy svätého Jána Nepomuckého (patrona a ochrancu spovedného tajomstva) z 18. storočia, sochy svätého Ladislava (uhorského kráľa v rokoch 1077 až 1095) a svätého Štefana (uhorského veľkokniežaťa a prvého kráľa Uhorska v rokoch 1000/1001 až 1038), datované do polovice 18. storočia, socha Panny Márie z druhej polovice 18. storočia a socha Krista, ležiaceho v hrobe, zo začiatku 18. storočia. Ide pritom o rôznorodé diela rozdielnych kvalít. Na časti z nich sa zachovala i polychrómia, časť je vo fragmentárnom stave.

Maliarstvo reprezentujú dva oltárne obrazy – *Smrť Jána Nepomuckého* od maliara Urlsprachera z roku 1795 (zobrazený je tu príbeh smrti tohto mučenika) a *Krst Krista* od neznámeho autora.

Reprezentatívne priestory v centrálnej časti druhého podlažia kaštieľa patria dielam „maliara Zemplína“ Teodora Jozefa Moussona (1887 – 1946). Vo vstupnom priestore do tejto expozície zaujme veľkoplošná fotografia umelcovho ateliéru v Roľníckom dome na dnešnom Kostolnom námestí, ako aj „rekonštrukcia“ jeho ateliéru, vytvorená z predmetov, ktoré pochádzajú z pozostalosti majstra (maliarsky kufrik s obrazom, paleta so štetcami a s farbami, odev pre modelky a oplecko Kláry Moussonovej – tretej manželky umelca). Ďalší expozičný priestor predstavuje väčšia miestnosť s farebne riešenými stenami, kde sú v skupinkách, mozaikovite tematicky inštalované diela majstra – konkrétne ide o kolekciu obrazov s námietom zimnej krajiny a krajiny s figurálnou štafážou, diela s trhovým motívom, maľby s tematikou zo študijných ciest v Taliansku (Benátky) a Dalmácii, obrazy s rodinným, citovo

Teodor Jozef Mousson, Humno, olej, plátno

podfarbeným námietom, to všetko doplnené o akvarelové štúdie a kresby. Výber diel ešte dopĺňa najnovší prírastok – obraz *Slnčné popoludnie*, zakúpený v predchádzajúcom roku z príspevku zriaďovateľa múzea – Košického samosprávneho kraja.

Moussonove diela z muzeálneho zbierkového fondu umeleckej histórie, ktoré reštauroval Mgr. art. Štefan Kocka z Banskej Bystrice a ktoré boli adjustované a zarámované vďaka príspevku a dotácii Fondu na podporu umenia v rokoch 2016 až 2018, zaujmú i dnes svojou farebnosťou, svetelnými efektmi a umeleckým maliarskym majstrovstvom, pričom sú čoraz častejšie prezentované na výstavách doma aj v zahraničí.

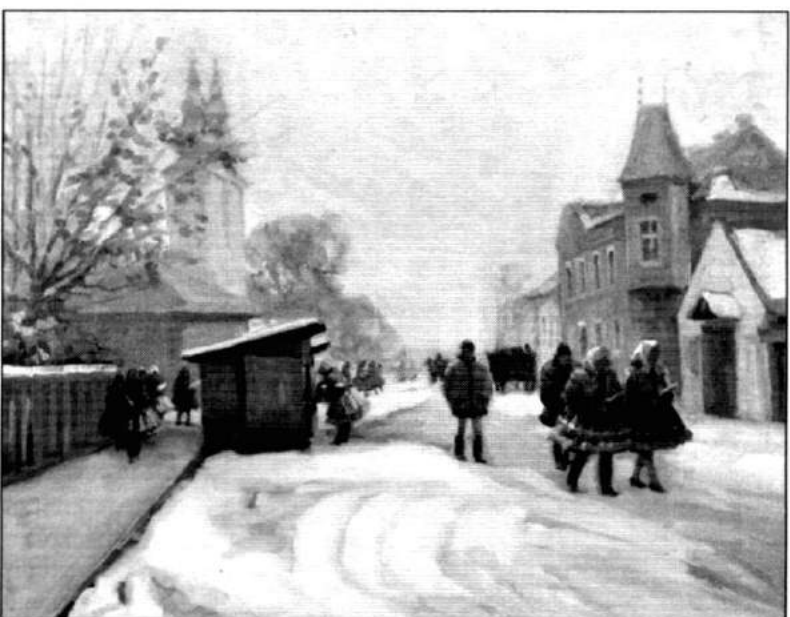
Mgr. Dana Barnová, historička umenia

Rekonštrukcia ateliéru Teodora Jozefa Moussona s predmetmi z jeho pozostalosti (vpravo)

Vystavené olejomalby „maliara Zemplína“

Teodor Jozef Mousson, Kréma Ackerman, olej, plátno

Archeologické aktivity Zemplínskeho múzea v Michalovciach

Archeologický výskum patrí medzi hlavné odborné aktivity Zemplínskeho múzea v Michalovciach. Činnosť archeológov je nasmerovaná na terénny výskum, odbornú-prezentačnú a publikačnú činnosť a prácu so zbierkovým archeologickým fondom.

Terénny archeologický výskum sa tradične zameriava na oblasť dolného Zemplína a v roku 2019 pozostával z archeologických výskumov v Kráľovskom Chlmcí, areáli Zemplínskeho múzea v Michalovciach a vo Vinnom, zo záchranu pamiatok z náhodných nálezov (Kráľovský Chlmec, Petrikovce, Pozdišovce, Vysoká nad Uhom, Zalužice a ďalšie) a z účasti na odborných komisiách na archeologických výskumoch v regióne.

Archeologický výskum v *Kráľovskom Chlmcí* bol vyvolaný rozsiahlou líniovou stavbou – splaškovou kanalizáciou. Začal ešte v minulom roku a ukončený bol v júni 2019. Pozostával z dokumentácie stoviek metrov výkopov, ktoré boli zrealizované na území historického mesta (okolie hradu Čonkavár a Kostola Svätého Ducha) a v jeho okrajových častiach – niekdajšom extraviláne. Vzhľadom na to, že mesto Kráľovský Chlmec je archeologicky prebádané nedostatočne, pre jeho poznanie sú mimoriadne dôležité nálezy zo záveru vrcholného stredoveku až mladšieho novoveku z Rákóciho, Majláthovej, Hlavnej a Horešskej ulice, Ulice Pri štadióne a Boľskej cesty. Ide o vôbec prvé archeologické objavy, naznačujúce niektoré trendy v historickom urbanistickom vývoji tohto sídla.

V súvislosti s druhou etapou rekonštrukcie kaštieľa Sztárayovcov – sídla *Zemplínskeho múzea* – prebehol v máji a júni 2019 archeologický výskum. Jeho cieľom bolo zdokumentovať terénne situácie, odkryté výkopovou a stavebnou činnosťou. Pre poznanie niektorých detailov historického vývoja kaštieľa sú dôležité objavy zo zisťovacieho rezu na južnom nádvorí, pred kaštieľom, počas realizácie bleskozvodu. Okrem kamennej výstuže nájzdovej rampy k hlavnému vstupu do objektu bola objavená a zároveň preskúmaná 3 m hrubá stratigrafia od súčasného novoveku do 19. storočia, vrátane torza pyrotechnologického zariadenia. Na severnej strane kaštieľa, v úseku napojenia spojovacej chodby do východného krídla kaštieľa, bol zdokumentovaný novoveký kamenný ventilačno-odvodňovací kanál. Z viacerých polôh v kaštieľskom areáli sa získal veľký počet nestratifikovaných, najmä keramických nálezov z viacerých dejinných úsekov (doba bronzová, včasný, vrcholný a neskorý stredovek, novovek).

Archeologický výskum v areáli ZM v Michalovciach – zisťovací rez

Druhú sezónu pokračuje i archeologický výskum vo *Vinnom*. Objekt tzv. sýpky či niekdajších kasární sa skúmal rozšírením piatich sond z minulého roku a realizáciou ďalších troch. Kompletne bol odkrytý pôdorys severného pivničného traktu a lokalizovali sa stavebné zvyšky južného traktu objektu i neskoršej zástavby v jeho okolí (dôstojníckeho domu). Vďaka archeologickému výskumu je pohľad na vývoj lokality od 14. po 20. storočie omnoho konkrétnejší. Niekoľko nestratifikovaných nálezov indikuje jej osídlenie v praveku, protohistorii a vo včasnom stredoveku. Trvalé osídlenie je zaznamenané od 14. až do začiatku 15. storočia. Dokumentuje ho kultúrna vrstva

s nezvyčajne dobre zachovanou rozsiahlou kolekciou keramických nádob. V období okolo roku 1600 bola vystavaná dvojtraktová kamenná stavba, najskôr panské sídlo; funkcia tohto objektu sa v priebehu druhej polovice 17. storočia zmenila na hospodársko-utility. Vývoj v 18. a v podstatnej časti 19. storočia nemožno nateraz charakterizovať, pretože jeho odkaz v teréne odstránila adaptácia pôvodne rozsiahlejšieho zastavaného areálu na účely husárskych kasární. Po roku 1918 bol objekt bez strechy a v deštruovanom stave, po vzniku JRD vo Vinnom v 50. rokoch 20. storočia stavbu pretvorili na obilnú sýpku a vinnu pivnicu. Výskumné práce podporuje Obecný úrad vo Vinnom a aktívne sa ich zúčastňujú aj miestni dobrovoľníci, dokonca i žiaci tunajšej základnej školy.

Ztv. sýpka vo Vinnom – zaniknutý trakt ranonovovekého panského sídla

Žiaci 8. ročníka viniarskej ZŠ pri archeologickom výskume tzv. sýpky

V roku 2019 archeológovia Zemplínskeho múzea prezentovali priebežné výsledky svojej vedeckej činnosti na tematických odborných podujatiach (stretnutia múzejných a východoslovenských archeológov, konferencia o histórii skla, kolokvium o germánskych nálezoch). Ďalšie ucelené výsledky bádania boli publikované vo vedeckej tlači, iné sa priebežne pripravujú. Pozornosť bola venovaná hlavne pozoruhodnej lokalite vo Vinnom, ktorej výskum priniesol množstvo nálezov, často nadregionálneho významu, o čom bola informovaná aj miestna laická verejnosť (prednášky, výstava v rámci Dní obce Vinné).

Dobrou správou pre Zemplínske múzeum je, že v tomto roku sme uspeli s projektom na zriadenie stáleho depozitára pre archeologickú zbierku, ktorý z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia; práce na veľkokapacitnom úložnom systéme začnú ešte tento rok.

Mgr. Marián Čurný, PhD.
archeológ

Ako vznikali nové expozície...

(rozhovor s jedným zo spoluautorov Mgr. art. Dušanom Veverkom)

Na základe čoho ste sa rozhodli prijať výzvu a realizovať expozície v menšom regionálnom múzeu na východe Slovenska?

„Bol to zaujímavý i neobyčajný projekt. V prvom rade ma zaujala komplexnosť zadania a možnosť riešiť rôzne typy expozícií samostatne a zároveň ako súbor, ktorý by po dokončení vytváral celkový jednotný obraz súčasného Zemplínskeho múzea. Lákala ma tiež možnosť odborne spolupracovať s kurátormi i ďalšími odborníkmi z jedného múzea a stať sa súčasťou tohto inšpiratívneho prostredia.“

Ako vlastne vyzerá celý proces – od oslovenia objednávateľom až po odovzdanie hotovej expozície?

„Ako prvé mi pri tejto otázke napadlo slovo „komplexný“, a to vo všetkých rovinách – od prvého kontaktu cez tvorbu návrhov až po samotnú realizáciu, a zároveň zložitý, komplikovaný, no i radosný, podliehajúci však jasným procesuálnym postupom a pravidlám.“

Postup pri tvorbe expozície – okrem konzultácií, ktoré sú jeho prirodzenou súčasťou – by som stručne popísal ako komunikáciu a následné oboznámenie sa s témou, štúdium a tvorbu libreta, tvorbu scenára výstavy, štúdium témy, hĺbkovú analýzu odborných podkladov, tvorbu ideového návrhu, tvorbu výtvarno-priestorového a architektonického návrhu, zohľadňujúceho komplexnosť zadania, vypracovanie výkresovej a realizačnej dokumentácie, spustenie a riadenie výrobných procesov, realizáciu a kompletizáciu priamo na mieste, inštaláciu a prácu s exponátmi a finalizáciu celej expozície.“

Ktorá časť spomínaného procesu je vám najbližšia?

„Je to tvorivá činnosť a spolupráca s odborníkmi i kolegami. Štúdium a analýza témy ma nútia rozvíjať sa a zároveň hľadať riešenie komplexu premenných, ktoré vstupujú do celého procesu tvorby výstavy.“

Návštevníci reagujú rôzne na spôsob inštalácie historického nábytku. Čo vás inšpirovalo práve k takejto realizácii?

„Historická expozícia ako taká – rovnako, ako ostatné navrhované expozície – pozostáva z viacerých prezentačných rovin. Jednou z nich sú tzv. medailóny kruhového tvaru, rozprávajúce príbeh kaštieľa v kontexte histórie a jeho funkcií v rôznych obdobiach, keď patrilo rodu Sztárayovcov. Druhú rovinu predstavujú historické obrazy a interaktívne prvky, ktoré odkazujú priamo na šľachtický rod, ako aj na jeho jednotlivých členov a ich osudy. Ďalšiu, pravdepodobne najdôležitejšiu rovinu tejto expozície tvoria samotné exponáty, ktoré v tomto prípade predstavuje hlavne dobový nábytok a k nemu prislúchajúce atribúty.“

Spoločným zadáním bolo vytvoriť pocit slávnostnosti a zároveň jasne poukázať na to, že vystavený historický nábytok nepatrí k pôvodnému vybaveniu kaštieľa. Spôsob inštalácie tak má jednak vymedziť priestor pre jednotlivé súbory a kolekcie zo zbierkového fondu múzea, jednak jasne vzájomne odčleniť jednotlivé celky od iných súborov nábytku. Výzdvihnutie exponátu na pódium, inšpirované spôsobom inštalácie moderného dizajnového nábytku, mu dodáva iný typ hodnoty a zároveň ho posúva do polohy objektu, ktorý si zaslúži stáť na pomyselnom piedestáli. Daný typ prezentácie tak ponúka návštevníkovi nový uhol pohľadu a možnosť preskúmať exponát inak, ako v jeho prirodzenej polohe. Z nábytku sa teda stáva ústredný motív expozície, prezentujúci svoju dobu a jej históriu. I napriek tomu, že expozícia pozostáva z exponátov rôzneho charakteru, spôsob inštalácie zjednocuje jej vizuálnu podobu a zároveň vytvára spoločný charakter, podporujúci atmosféru výstavy. Jednoznačný, formálne až minimalistický typ prezentačných prvkov v kontraste s charakterom samotného priestoru, ako aj exponátov ako takých, ich necháva vyníeť bez pripodobňovania sa.“

Relatívne veľkou novinkou sú interaktívne prvky. Je náročné zladit' „staré s novým“?

„Interaktívne prvky dnes už predstavujú prirodzenú formu múzejnej prezentácie. Zásadou komunikácie starého a nového nie je pritom ich

vzájomné násilné pripodobňovanie, pretože každé má svoju prirodzenú podobu. Ide vlastne o rôzne riešenia – od prípadu k prípadu, v závislosti od rôznych okolností či požiadaviek témy. V tomto konkrétnom prípade môže prezentačný i prezentovaný prvok spolu vzájomne koexistovať práve kvôli kontrastu, ktorý je tu prirodzený a vhodný. Je teda náročné zladit' staré a nové? Áno i nie, zároveň je to rovnako náročné či jednoduché ako ktorýkoľvek aspekt tvorivého procesu pri vzniku novej expozície.“

Rozprávala sa Mgr. Mária Fuchsová

ZLÁTENIE BAROKOVÉHO OBRAZOVÉHO RÁMU

Otvorenie Zemplínskeho múzea, ako aj nových expozícií dalo možnosť prezentovať sa i konzervátorom tejto inštitúcie. Vo vynovených priestoroch, vo vhodných (priebežne monitorovaných) podmienkach (prienik slnečného svetla, teplota či vlhkosť vzduchu), sú totiž vystavené iba konzervované alebo reštaurované zbierkové predmety.

Jedným z najviac poškodených exponátov bol pritom barokový zlátený drevený obrazový rám. V dôsledku nestálych podmienok v pôvodných expozíčných priestoroch totiž došlo k odpadávaniu zlatej vrstvy. Nutný zásah spočíval v doplnení a dozlátení chýbajúcich častí, a to technikou zlátenia (ide o jeden z najstarších druhov povrchovej úpravy predmetov, spomínaný i v písomných materiáloch; v staroveku boli zlátené predovšetkým rituálne a kultové predmety, neskôr sa zlátlo stále viac artefaktov – nielen drobných, ale tiež celé plochy v interiéri či exteriéri objektov). Cieľom úpravy bolo dosiahnuť vzhľad, ktorý by bol rovnaký, resp. aspoň podobný vzhľadu predmetu z masívneho kovu. Okrem toho, že artefakt by vizuálne získal vysokú hodnotu, bol by povrchovo chránený voči vonkajším vplyvom.

Konkrétne išlo o techniku plátkového zlátenia, teda o mechanické nanášanie tenkej vrstvy zlatej fólie na predmet (plátek zlata môže byť k podkladovej vrstve pripevnený mechanicky – tlakom hladidla, prípadne sa môže na artefakt nalepiť).

V danom prípade išlo o rám s polychrómovaným podkladom. Jeho chýbajúce časti boli doplnené, vytmelené kriedovým tmelom a na povrchu prítónované žltou farbou, aby prípadné drobné chyby nevystúpili spod zlátenia.

Pri samotnej aplikácii zlatej fólie sa používali špeciálne nástroje – zlatnícky nôž (vybrúsený a vyleštený do vysokého lesku), kožená doštička na krájanie plátkov zlata a zlatnícke štetce z veвериčích chlupov (slúžili na vytvorenie elektrostatického náboja potieraním o telo a následné prenášanie zlatého plátku na pozlacovaný podklad predmetu). Plátky zlatej fólie boli pritom prekladané cez okraje asi do šírky 2 mm, tupovacím štetcom sa z nich následne vytlačali vzduchové bubliny. Potom bolo zlato ponechané dve až tri hodiny, aby uschlo, prebytočné časti sa oprášili špeciálnym štetcom („prašákom“). Na záver boli novozlátené časti patinované, a to kvôli estetickému dojmu celistvosti.

Do rámu bol osadený portrét Viliama Sztárayho, pochádzajúci z Rakovca nad Ondavou, ktorý je umiestnený v novej historickej expozícii múzea.

Podobne, ako v minulých rokoch, aj v roku 2019 prešlo ošetrovaním v konzervátorskej dielni mnoho zbierkových predmetov – celkovo to bolo 363 kusov národopisných a umeleckohistorických artefaktov a 125 kusov archeologických zbierkových predmetov, ktoré sú, resp. budú umiestnené v nových stálych expozíciách múzea.

Katarína Meždejová, DiS – konzervátorka

Portrét Viliama Sztárayho, osadený do zreštaurovaného barokového zláteného rámu

K. Meždejová pri zlátení rámu

Akvizície vd'aka dotáciám

Košický samosprávny kraj v roku 2019 opäť vyčlenil finančné prostriedky aj na účely rozšírenia zbierkových fondov pamäťových inštitúcií. Zemplínske múzeum v Michalovciach tak získalo ďalšie predmety, dokumentujúce bohatú ľudovú kultúru regiónu.

Pastierske umenie

Kultúru pastierov na východnom Slovensku v zbierkach Zemplínskeho múzea doposiaľ reprezentovalo niekoľko rohov, bičov a káps, pochádzajúcich od skutočných pastierov z obdobia od konca 19. storočia do 60. rokov 20. storočia, a vyše 250 artefaktov od majstra umeleckej výroby Tibora Galgóczyho z druhej polovice 20. storočia. Súčasným pokračovateľom tejto tradície je Ján Ihnát – a práve jeho výrobky obohatili v tomto roku danú tematickú kolekciu. Súbor, ktorý múzeum získalo, tvoria štyri pastierske biče, tri kožené kapsy, opasok, pár krpcov a ukážky polovýrobov. Akvizícia tak umožňuje dokumentovať kontinuitu pastierskej výroby v regióne od minulosti po jej súčasnú podobu. Okrem celkového posunu foriem a detailov odrzkadľuje aj individuálny vývoj výrobcu. Získané predmety budú následne začlenené do pripravovanej stálej etnografickej expozície.

Keramika

Z dôvodu rozšírenia dokumentácie hrnčiarskeho remesla sa nové akvizície múzea v danej oblasti zamerali na keramiky, ktorá ešte nebola v zbierkach zastúpená. Doteraz sa vo fonde nachádzal najmä kuchynský úžitkový hlinený riad, používaný do povojnových čias, a ukážky družstevnej hrnčiarskej výroby z polovice 20. storočia, hlavne ale diela majstra Michala Parikrupu Šipara. Pokračovanie rodinnej hrnčiarskej tradície predstavujú novozískané tanieri a džbány, vyrobené Jánom a Dušanom Parikrupovcami v poslednej tretine minulého storočia.

Do zbierok pribudli aj doposiaľ chýbajúce výrobky pozdišovského keramického podniku z obdobia po zmene spoločenských a hospodárskych pomerov v roku 1989. Až do svojho zániku po roku 2000 totiž závod produkoval prevažne úžitkové a dekoratívne výrobky, ktoré na prvý pohľad akoby ani nepochádzali z tejto vychýrenej zemplínskej dielne. A hoci novodobou praktickou farebnosťou nenadväzujú na tunajšiu tradíciu, v tvaroch často nesú badateľný rukopis pozdišovských hrnčiarov.

Pozdišovská keramika z produkcie tamojšieho podniku

Textil

Rozsiahla a zároveň rôznorodá zbierka ľudového textilu v múzeu bola v tomto roku obohatená o plachty a obrusy, ilustrujúce obdobie domáceho tkania plátna, ako aj rôzne techniky zdobenia textilii z kupovaných základných materiálov. Novšiu vrstvu domácej textilnej výroby zas reprezentujú vyšivané nástenky, plošne vyšivané obrazy i háčkované obrusy z Krásnoviec a zo Sliepkoviec.

Mgr. Jozef Hrabovský
etnograf

ZEMPLÍNSKE MÚZEUM NA DŇOCH OBCE VINNÉ

Prvá septembrová sobota v roku 2019 bola vo Vinnom vyhradená pútavému podujatiu pre obyvateľov, rodákov a návštevníkov dediny. Dni obce Vinné sa uskutočnili pri príležitosti 770. výročia prvej písomnej zmienky o tomto sídle. Zemplínske múzeum, konkrétne jeho historici a archeológovia prispeli k podčiarknutiu historického podtónu tejto akcie.

Historik PaedDr. Martin Molnár pripravil prednášku – prierez dejinami obce s pozastavením sa pri niektorých historických pozoruhodnostiach Vinného. Tie ilustrovala aj panelová výstava, na ktorej sa podieľala historička Mgr. Stanislava Rovňáková.

Archeológovia Mgr. Marián Čurný, PhD. a PhDr. Lýdia Gačková prezentovali výsledky archeologického výskumu tzv. sýpky v roku 2018, a to vo forme prednášky a menšej výstavy. Prezentovanie reštaurovaných a rekonštruovaných archeologických nálezov tematicky zapadlo do priestorov neskororenesančného kaštieľa, kde celé podujatie prebiehalo. Výstavená bola reprezentatívna stolová keramika, bohato dekorovaná a glazovaná hrnčina a majolika, kachlice s reliéfnou výzdobou, pozoruhodné duté a tabuľové sklo, drobný interiérový mobiliár (súčasť príborov, predmety osobnej potreby) i strieborné mince. Nateraz ide o menšiu ukážku rekonštruovaných nálezov z mimoriadne veľkého množstva

Rekonštruované keramické nálezy z archeologického výskumu tzv. sýpky vo Vinnom v roku 2018

archeologických predmetov, ktorých celkové spracovanie je časovo náročné. Návštevníci výstavy mali možnosť vidieť aj pečatidlo s iniciálami, poukazujúce na pôvod nálezového súboru v prestížnej domácnosti pravdepodobne miestnej zemepanskej rodiny Edenfiovcov v 17. storočí. Na zistenia a nálezy z archeologického výskumu tzv. sýpky upozorňoval aj informačný panel, ktorý bude v budúcnosti inštalovaný priamo na skúmanej lokalite.

Po skončení Dní obce Vinné sa výstava presunula do priestorov miestneho obecného úradu, kde bola prístupná počas jesenných mesiacov. Priamo tu viedol archeológ múzea aj alternatívnu hodinu dejepisu pre žiakov 7. a 9. ročníka tunajšej základnej školy.

Mgr. Marián Čurný, PhD.
archeológ

MÚZEUM V KERTE

Momentka z podujatia

Dňa 11. mája 2019 sa uskutočnilo podujatie s názvom Múzeum v Kerte. Táto akcia, určená pre širokú verejnosť, bola zároveň súčasťou celoslovenskej Noci múzeí a galérií – podujatia, ktoré sa konalo pri príležitosti Medzinárodného dňa múzeí. Zorganizovalo ju Zemplínske múzeum v Michalovciach s podporou zriaďovateľa – Košického samosprávneho kraja, v spolupráci s mestom Michalovce a Mestským kultúrnym strediskom v Michalovciach.

Celý program, ktorý sa niesol v duchu prvej Československej republiky, mal nezvyčajné miesto konania – bývalý grófsky park pri múzeu, verejnosti známy ako Kerta. Akcia začala v popoludňajších hodinách slávnostnou akadémiou. V úvode ju spevom obohatila Milena Bančejová, následne sme si – spoločne s členmi KVH Beskydy z Humenného – uctili pamiatku Michalovčanov, padlých v prvej svetovej vojne. Tanečno-speváckymi vstupmi do akadémie prispeli i FS Zemplín, FS Jurošík, FS Zemplínčane SVOJINA, ZUŠ Michalovce a TS Slniečko. Detského návštevníka potešilo aj interaktívne divadelné predstavenie Rozprávkový hrniec v podaní prešovského divadla PORTÁL. Podvečer zas patril obľúbenej moderátorskej dvojici – Martinovi Molnárovi a Matejovi Starjákovi, ktorá v rámci „Špacirok na kaveju“ predstavila jedného z najvýznamnejších Slovákov v dejinách – Milana Rastislava Štefánika (hral ho ochotnícky divadelník), i osobu Ladislava Vrteľa (autora štátnej symboliky Slovenskej republiky).

Popri hlavnom programe prebiehala počas celého podujatia aj súťaž o najlepši – najchutnejší guláš, do ktorej sa zapojili kultúrno-spoločenské organizácie a inštitúcie, pôsobiace na území mesta Michalovce.

- mu -

„Návrat“ Moussona do Michaloviec

V uplynulom období, keď Zemplínske múzeum v Michalovciach – z dôvodu rozsiahlej rekonštrukcie kaštieľa – nemalo k dispozícii vlastné výstavné priestory, sa aj vďaka dotáciám Fondu na podporu umenia veľká časť olejomalieb Teodora Jozefa Moussona dočkala reštaurovania i nových rámov. Následne sa „vynovené“ výtvarné diela tohto autora vydali na cesty...

Po sérii úspešných menších výstav v Andrásyovskej obrazárni v Krásnohorskom Podhradí a priestoroch informačného centra hradu Füzér v Maďarsku v roku 2017 boli väčšie súbory diel tohto „maliara Zemplína“ v nasledujúcom roku prezentované v Múzeu a Kultúrnom centre južného Zemplína v Trebišove a potom v prestížnej Oravskej galérii v Dolnom Kubíne. V prvej polovici roka 2019 zas mohli Moussonove obrazy z fondu Zemplínskeho múzea spolu s vybranými dielami majstra zo súkromných zbierok obdivovať návštevníci Múzea Vojtecha Löfflera v Košiciach. Výstavy sa pritom vždy stretli s mimoriadne priaznivým ohlasom jednak zo strany odbornej verejnosti, jednak zo strany milovníkov výtvarného umenia. Prezentované boli olejomalby na plátne aj kartóne, a to krajino-malby, figurálne kompozície, portréty a zátišia, akvarelové štúdiá i diváckej verejnosti málo známe kresby. Pre Zemplínske múzeum tieto výstavy zároveň znamenali možnosť propagovať svoju činnosť i zbierky v iných regiónoch Slovenska či za jeho hranicami.

Reprezentatívny výber z diel majstra Moussona bol v jeseni tohto roka inštalovaný v galérii v maďarskom Miškolci, a to pri príležitosti 160. výročia založenia nášho partnerského Múzea Otta Hermana. Pripraviť túto výstavu bolo pritom dosť náročné, pretože

v rovnakom čase vrcholili práce na vlastnej stájej expozícii Teodora Jozefa Moussona v priestoroch zrekonštruovaného kaštieľa.

Dnes, po návrate do Michaloviec, je tvorba tohto „maliara Zemplína“ prezentovaná v reprezentatívnych miestnostiach hlavnej

budovy múzea. Množstvo návštevníkov, ako aj dobré ohlasy svedčia o tom, že o dielo majstra Moussona je stále veľký záujem...

- db, md, lg -

Slávnostné otvorenie výstavy diel Teodora Jozefa Moussona v galérii v maďarskom Miškolci

Aktivity Zemplínskeho múzea v skratke

JANUÁR

Dňa 31. decembra 2018 sa v priestoroch Zemplínskeho osvetového strediska v Michalovciach konalo jedno z najvýznamnejších podujatí Zemplínskeho múzea, ktoré má už vyše 30-ročnú tradíciu – *Silvestrovská vernisáž*. Vystavené boli diela – krajinomaľby – Jozefa Saloňa, dlhoročného pracovníka múzea; inštitúcia si tak pripomenula jeho nedožitú životnú jubileum. Výstava trvala až do konca januára 2019.

MAREC

Zemplínska knižnica Gorazda Zvonického v Michalovciach v spolupráci so Zemplínskym múzeom pripravila v rámci Mesiaca knihy, pri príležitosti 155. výročia narodenia grófkyně Irmy Sztárayovej, podujatie s názvom *Čítanie spomienok Irmy Sztáray*. Úryvky z pamätí poslednej dvornej dámy rakúskej cisárovnej a uhorskej kráľovnej Alžbety (prezývanej ako Sissi) si mohli návštevníci vypočuť v podaní Miroslava Sopka – poslanca Národnej rady Slovenskej republiky, Rastislava Trnku – predsedu Košického samosprávneho kraja a Vladimíra Sekelu – bývalého riaditeľa múzea.

APRÍL

Dňa 25. apríla 2019 sa v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave uskutočnilo *III. stretnutie múzejných archeológov*. V programe podujatia bolo medzi desiatkou referátov zastúpené aj Zemplínske múzeum v Michalovciach. Jeho archeológovia – Mgr. Marián Čurný, PhD. a PhDr. Lýdia Gačková, v spoluautorstve s Mgr. Anastáziou Hamadejovou prezentovali prednášku s názvom „*Sýpka*“ vo *Vinnom: predbežné výsledky archeologického výskumu a spracovania nálezov*.

MÁJ

Dňa 7. mája 2019, pri príležitosti *Medzinárodného dňa pamiatok a historických sídel*, sa v Kultúrnom dome vo Vinnom uskutočnila prednáška Mgr. Mariána Čurného, PhD. a PhDr. Lýdie Gačkovej na tému *Archeologický výskum historickej sýpky vo Vinnom v roku 2018*. Išlo o prvú prezentáciu výsledkov minuloročného výskumu, ako aj vybraných archeologických nálezov pre obyvateľov dediny.

Dňa 26. mája 2019 sa v bývalom kaštieli rodiny Sztárayovcov v obci Staré konal koncert s názvom *Hudobná jar Sztáray*. Podujatie už niekoľko rokov organizuje starianska rodáčka – Mgr. Milena Bančejová. Tento rok si organizátori pripomenuli 250. výročie úmrtia grófa Imricha Sztárayho. Zemplínske múzeum prispelo panelovou výstavou, približujúcou osobnosť tohto významného člena spomínaného šľachtického rodu.

JÚN

V polovici júna sa v priestoroch budovy Zlatého býka v Michalovciach uskutočnila zábavno-vedomostná súťaž pre žiakov základných škôl mesta Michalovce s názvom *Michalovce – moje mesto, jeho história i súčasnosť*. Vyhlásovateľom je primátor mesta a organizátorom Základná škola T. J. Moussona. Na príprave sa podieľajú aj pracovníci Zemplínskeho múzea, tento rok Mgr. Mária Fuchsová – múzejná pedagógička a Mgr. Maroš Demko – etnograf. I napriek tomu, že súťaž je dobrovoľná a nepostupová, zúčastnilo sa jej 21 žiakov so svojimi pedagógmi.

V dňoch 21. – 22. júna 2019 sa v Krajskom múzeu v Prešove – Archeoparku v Hanušovciach nad Topľou konal 2. interdisciplinárny medzinárodný okrúhly stôl, workshop a experimenty pod názvom *História skla – Východné Slovensko 2019*. Pre širokú verejnosť boli pripravené pokusy s výrobou skla (tavba a spracovanie skla, maľba na sklo, tvorba vitráží) a jeho tavenie v replike sklárskej pece z 9. storočia. Sklárski odborníci a archeológovia zo Slovenska, z Čiech, Poľska

a Ruska prezentovali výstupy svojho odborného bádania i archeologické nálezy skla. Zemplínske múzeum v Michalovciach zastupoval Mgr. Marián Čurný, PhD. s fyzickou prezentáciou skla z archeologických výskumov na viacerých zemplínskych lokalitách (Michalovce – areál kaštiela a Kostolné námestie, Vinné – tzv. sýpka a Senderov, Vysoká nad Uhom).

AUGUST

Dňa 13. augusta 2019 bola na Námestí osloboditeľov v Michalovciach (pred budovou Mestského úradu) sprístupnená výstava s názvom *100. výročie založenia Československého Červeného kríža*. Pripravilo ju Zemplínske múzeum v spolupráci s Územným spolkom Slovenského Červeného kríža v Michalovciach, mestom Michalovce a Mestským kultúrnym strediskom v Michalovciach. Na jednotlivých paneloch bola prezentovaná história Červeného kríža a činnosť michalovského spolku od jeho vzniku v rámci Československej republiky až dodnes. Pri príprave výstavy participovali PaedDr. Martin Molnár a Mgr. Stanislava Rovňáková – pracovníci Zemplínskeho múzea, Mgr. Alena Kniežová – riaditeľka Územného spolku Slovenského Červeného kríža v Michalovciach a Mgr. Marcela Vincová – predsedníčka Miestneho spolku Slovenského Červeného kríža v Michalovciach.

SEPTEMBER

Dňa 7. septembra 2019, počas *Dní obce Vinné*, historici a archeológovia Zemplínskeho múzea pripravili pre tunajších obyvateľov, rodákov i návštevníkov „*exkurziu*“ do miestnych dejín. Odznali prednášky PaedDr. Martina Molnára o dejinách a pozoruhodnostiach Vinného a Mgr. Mariána Čurného, PhD. o archeologickom výskume tzv. sýpky. Niektoré momenty z dejín obce priblížila aj panelová výstava, na ktorej sa podieľala Mgr. Stanislava Rovňáková. Archeologické nálezy z minuloročného výskumu boli tiež prezentované na výstave, ktorú pripravili Mgr. Marián Čurný, PhD. a PhDr. Lýdia Gačková.

OKTÓBER

Témou októbrových *Špacirok po varošu* (ide o projekt, pri ktorom spolupracuje mesto Michalovce a tunajšie Mestské kultúrne stredisko) bol *Zrekonštruovaný kaštieľ a nové expozície múzea*. Predchádzali im júlové *Špacirki* s témami *Historické a súčasné centrum mesta Michalovce* a *Michalovce ako sídlo Zemplínskej župy*, ako aj augustové stretnutie so zameraním na *Udalosti v roku 1968* a *Vojnové udalosti v roku 1944*.

Dňa 24. októbra 2019 bola v priestoroch „Hobbygalerky“ v sninskom kaštieli slávnostne otvorená panelová výstava s názvom *Irma Sztárayová – dvorná dáma zo Zemplína*. Pritomná bola i Mgr. Stanislava Rovňáková – historička múzea, poverená jeho vedením, ktorá túto výstavu autorsky pripravila a v deň sprístupnenia viedla aj komentovanú prehliadku. Panely budú v spomínaných priestoroch vystavené do 7. januára 2020.

V novozrekonštruovaných priestoroch východného krídla michalovského kaštiela sa dňa 31. októbra 2019 konala vernisáž výstavy *Kovačická insita*, ktorú pripravilo Zemplínske múzeum v spolupráci so združením NAIVAART KULT v srbskej Kovačici. Podujatie otvorila Mgr. Stanislava Rovňáková spolu s Marijou Raspir – riaditeľkou Galérie insitného umenia v Kovačici. Na výstave, trvajúcej do 15. decembra 2019, bola prezentovaná tvorba najznámejších maliarov – Slovákov z Kovačice a Padiny, a to Martina Jonáša, Zuzany Chalupovej, Jána Husárika a Jána Kňazovica.

NOVEMBER

Dňa 13. novembra 2019 sa v Krajskom múzeu v Prešove – kaštieli v Stropkove konal 28. ročník *Stretnutia východoslovenských archeológov*, ktorý organizačne pripravili Slovenská archeologická spoločnosť, Archeologický ústav SAV a Krajské múzeum v Prešove. Aktívnu účasť na tomto podujatí malo i michalovské múzeum – Mgr. Marián Čurný, PhD. v referáte *Tri archeologické výskumy Zemplínskeho múzea v Michalovciach (Kráľovský Chlmec, Michalovce, Vinné)* prezentoval priezračnosť výskumnej činnosti tejto inštitúcie za posledný rok.

Aktivity Zemplínskeho múzea v skratke

Dokončenie zo str. 10

NOVEMBER

Dom kreativity HALIGANDA v Košiciach v spolupráci so Zemplínskym múzeom pripravil v priestoroch michalovského kaštieľa reprízu populárnej interaktívnej výstavy *Cesty do praveku východného Slovenska*. Návštevníci rôznych vekových kategórií sa tak môžu dozvedieť viac o prvohorách až štvrtohorách, spoznajú tiež skameneliny prasličiek, amonitov, mamutích i žraločích zubov či rybích kostier. Inštalácia bola sprístupnená 15. novembra 2019 a v priestoroch múzea bude do 7. mája 2020.

Klub vojenskej histórie Beskydy v Humennom v spolupráci so Zemplínskym múzeom predstavil dňa 28. novembra 2019 v priestoroch tejto inštitúcie novú publikáciu *Iloncsi – Z vojnového denníka Ilony Andrásyovej*. Kniha prináša príbeh Ilony Andrásyovej – vnučky Júliusa Andrásyho, ktorý bol významnou osobnosťou Rakúsko-Uhorska. Denník ponúka unikátny pohľad aristokratky na udalosti prvej svetovej vojny – obdobia, ktorému sa toto občianske združenie venuje.

DECEMBER

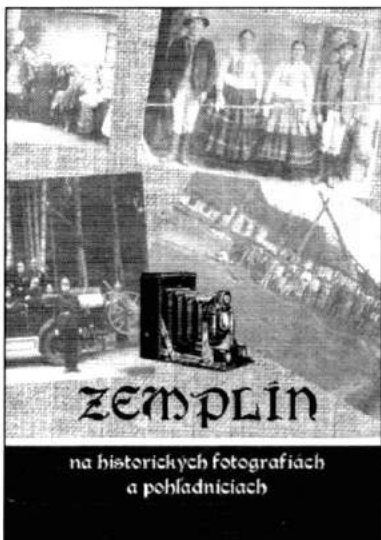
Ukážky vianočného stolovania ponúka výstava *Vianočné stolovanie v minulosti a dnes*, sprístupnená 1. decembra 2019. V expozičných priestoroch Zemplínskeho múzea ju pripravila Spojená škola internátna v Michalovciach. Návštevníci sa tak môžu až do 12. januára 2020 oboznámiť so stolovaním šľachty i obyvateľov dedín, prípadne inšpirovať súčasnými trendmi v danej oblasti.

Dňa 12. decembra 2019 sa v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave konalo *19. kolokvium Nové germánske nálezy z juhozápadného a východného Slovenska*. Prezentované tu boli aj dva referáty archeológov Zemplínskeho múzea – Mgr. Mariána Čurného, PhD. a PhDr. Lýdie Gačkovej – pod názvami *Nepovšimnuté nálezy z doby sťahovania národov (?) z Remetských Hámrov a Keramika z doby rímskej z lokalít na Východoslovenskej nížine (Ruská, Strážske, Šamudovce)*.

Mgr. Mária Fuchsová, múzejná pedagogička

NOVÁ PUBLIKÁCIA Zemplín na historických fotografiách a pohľadniciach

Po veľmi úspešnom knižnom titule *Hrady a kaštiele Zemplína na historických fotografiách a pohľadniciach* (2015) sa jej autor rozhodol spracovať širšiu tému, obsiahnutú na dobových záberoch a pohľadniciach, a to rozličné aspekty života na území dnešného Zemplína (ide o slovenské časti historickej Zemplínskej a Užskej župy). Zdroj predstavovala najmä rozsiahla elektronická zbierka, ktorú autor buduje už vyše 20 rokov.

Kapitoly *Mapy a Najstaršie obrazové podoby* boli zostavené z materiálov z obdobia ešte pred rozšírením fotografie na Zemplíne. Zaradených tu bolo i zapár

akvarelov významného rakúskeho maliara Thomasa Endera, ktorý sa v 60. rokoch 19. storočia zdržiaval v tomto regióne (dnes tvoria súčasť zbierky rukopisov knižnice Maďarskej akadémie vied, kam ich v 19. storočí daroval mecén umenia, pôvodcom z Vinného – gróf Ján Nepomuk Waldstein). Autor tiež použil niekoľko mapových výrezov z podrobného katastrálneho mapovania zo 60. rokov 19. storočia, kde sú okrem šľachtických obydli zachytené aj kaštieľske parky či ďalšie, dnes už zaniknuté objekty, resp. urbanizmus vybraných sídel.

Ďalšie kapitoly už ponúkajú „fotografický pohľad“ na vybrané témy z histórie tohto regiónu. Pre lepšiu ilustráciu možno uviesť, že na území dnešného Zemplína sa okrem niekoľkých stoviek obcí

nachádzajú i mestá Čierna nad Tisou, Humenné, Kráľovský Chlmec, Medzilaborce, Michalovce, Sečovce, Snina, Sobrance, Strážske, Stropkov, Trebišov, Veľké Kapušany a Vranov nad Topľou.

Cieľom publikácie nie je komplexne „zmapovať“ celé toto rozsiahle územie, ale vybrať veľmi zaujímavé, vzácne či atraktívne fotografie a pohľadnice, ktoré majú čitateľom priblížiť – formou obrazového dojmu – neopakovateľnú atmosféru „zašlých čias“.

Fotografie boli poväčšine zoradené podľa lokalít, kde vznikli. Výnimku tvoria kapitoly o šľachte a duchovných – tu nebolo vždy možné s istotou určiť miesto, kde daný záber vznikol. Príslušníci aristokracie a kleru sa totiž pohybovali na väčšom teritóriu a hlavne ich portréty vznikali v rozličných fotoateliéroch na území bývalej monarchie, ojedinele aj v zahraničí. Z uvedeného dôvodu boli preto i fotografie, ktoré vznikli niekde inde, pričlenené k zemplínskej lokalite, kde daní predstavitelia šľachty a duchovní žili alebo pôsobili.

Najstaršie použité fotografie pochádzajú z poslednej tretiny 19. storočia, najmladšie zas zo 40. rokov 20. storočia.

Dobové zábery a pohľadnice zachytávajú aj podobu odievania či formu bývania, v menšej miere sú zastúpené i fotografie zo športových aktivít, resp. zábery ľudí v rozličných uniformách (vojenských alebo spolkových).

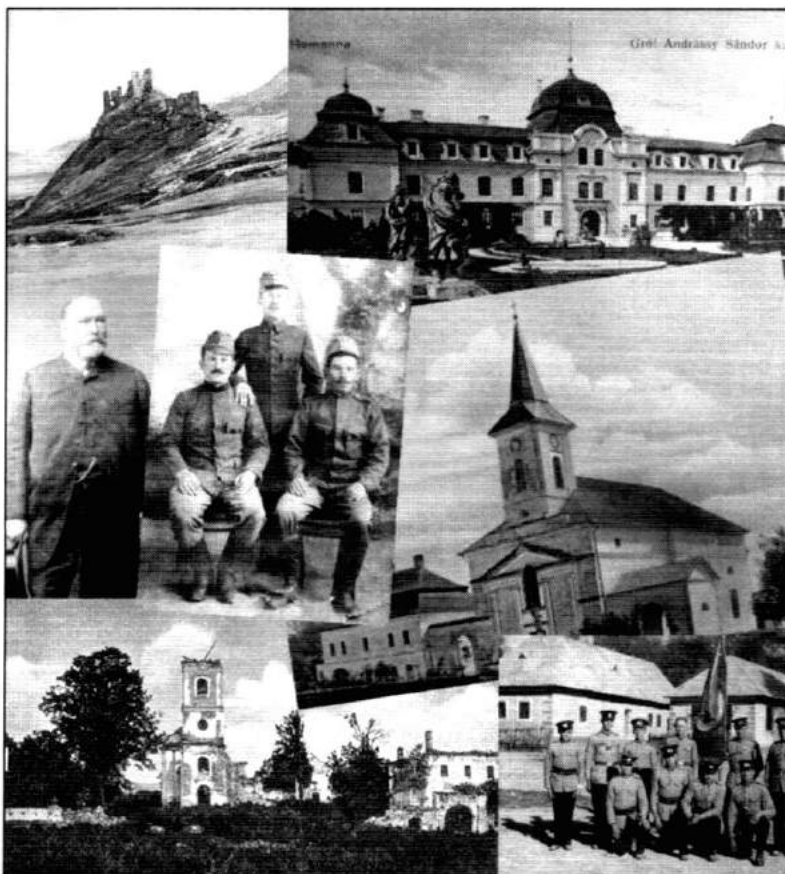
Z finančných dôvodov boli aj kolorované pohľadnice uverejnené

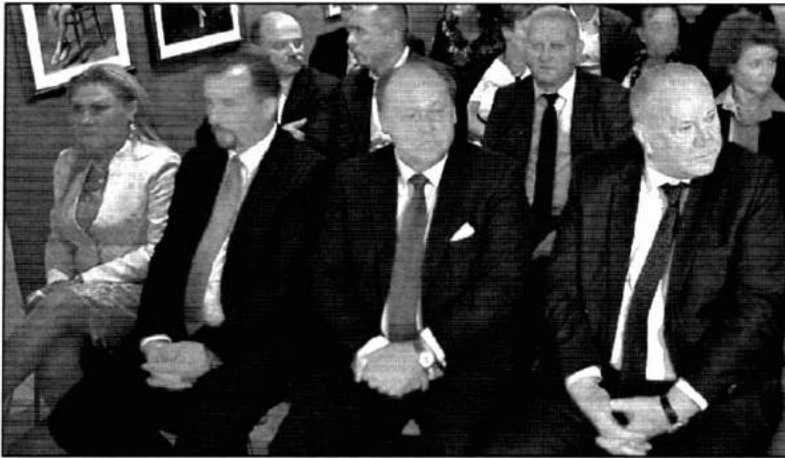
v čiernobielej podobe, v publikácii sa ojedinele nachádzajú i výrezy z pohľadníc.

Za to, že zbierka historických fotografií a pohľadníc je ešte bohatšia, autor ďakuje viacerým jednotlivcom a inštitúciám – menovite MUDr. Jánovi Dobrovolskému z Michaloviec, Ing. Jánovi Janejkovi z Michaloviec, Júliusovi Vargovi z Michaloviec, Ing. Stanislavovi Štefanovi z Trebišova, Jánovi Kizlingovi z Nižného Hrabovca, nebohému JUDr. Jánovi Gašparovi z Košíc, Mgr. Cyrilovi Melničákovi z Vranova nad Topľou a Ing. Miroslavovi Buraľovi zo Stakčína (súkromným zberateľom pohľadníc), ako aj Mgr. Petrovi Šafránkovi (historikovi Vlastivedného múzea v Hanušovciach nad Topľou), Ing. arch. Pavlovi Hriňovi (pracovníkovi Krajského pamiatkového úradu v Košiciach), PhDr. Ivane Strakošovej (odbornej zamestnankyni Vihorlatského múzea v Humennom), Mgr. Dušanovi Bérešovi (historikovi Východoslovenského múzea v Košiciach), PhDr. Radoslavovi Turikovi (členovi vedenia Klubu vojenskej histórie Beskydy v Humennom) i mnohým ďalším.

Veľkú vďaka autor vyjadruje tiež kolektívu spolupracovníkov, vydavateľom – spoločnosti ZEMPLÍN MEDIA, s. r. o. a Mestskému kultúrnemu stredisku v Michalovciach, donatorom, mecénom či mediálnym partnerom – bez ich podpory by totiž predkladaná publikácia vyjsť nemohla.

PaedDr. Martin Molnár
autor knihy

Z otvorenia zrekonštruovaného múzea

Hostia a diváci v parku Kerta

Návštevníci v areáli múzea

Priprava stálej expozície Teodora Jozefa Moussona

Zemplínske múzeum v Michalovciach		OTVÁRACIE HODINY	
OKTÓBER – MÁJ		JÚN – SEPTEMBER	
ZATVORENÉ (otvorené pre vopred ohlásené skupiny nad 15 návštevníkov)			
Pondelok:		Pondelok – Piatok:	8.00 – 18.00 hod.
Útork – Piatok:	8.00 – 18.00 hod.	Sobota – Nedeľa:	14.00 – 18.00 hod.
Sobota – Nedeľa:	14.00 – 18.00 hod.		
PREHLIADKA MÚZEA ZAČÍNA KAŽDÚ POLHODINU (8.00, 8.30, 9.00, 9.30 hod. ...) Prehliadka trvá maximálne jednu hodinu. Posledný vstup o 17.00 hod.			
PRIJÍMAME KULTÚRNE POUKAZY Tel.: 056/644 10 93			
VSTUPNÉ			
STÁLE EXPOZÍCIE			
Deti do 6 rokov, dôchodcovia, ZŤP, držiteľia Zlatej a Diamantovej plakety prof. MUDr. Jána Janského a držiteľia Medaily prof. MUDr. Jána Kňazovického	1,- €		
Žiaci ZŠ, SŠ a študenti VŠ	2,- €		
Dospelí	3,- €		
Rodiny (2 dospelí + 2 deti)	6,- €		
Fotografovanie a filmovanie expozičných priestorov počas prehliadky pre osobné potreby	7,- €		
VÝSTAVY			
Deti do 6 rokov, dôchodcovia, ZŤP, držiteľia Zlatej a Diamantovej plakety prof. MUDr. Jána Janského a držiteľia Medaily prof. MUDr. Jána Kňazovického	1,- €		
Žiaci ZŠ, SŠ a študenti VŠ	1,50,- €		
Dospelí	2,- €		
Rodiny (2 dospelí + 2 deti)	4,- €		
Fotografovanie a filmovanie expozičných priestorov počas prehliadky pre osobné potreby	5,- €		
Ostatné služby, poskytované múzeom – podľa platného cenníka ZM			

Z vernisáže výstavy Kovačická insita

*Šťastný nový rok,
veľa lásky, zdravia,
splnených snov
a pracovných úspechov*

Vám želajú

pracovníci ZM

Múzejný hlásnik

Vydalo: Zemplínske múzeum v Michalovciach, kultúrna organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Košického samosprávneho kraja, Kostolné námestie 1, 071 01 Michalovce

Kontakt: 056/644 10 93, www.zemplinskemuzeum.sk, e-mail: info@zemplinskemuzeum.sk

Redakčná rada: PhDr. Lýdia Gačková, Mgr. Mária Fuchsová

Jazyková úprava: Mgr. Matej Starjak, PhD. Foto: archív ZM. Grafická úprava: Jaroslav Miháľko. Tlač: Adrián Bural – Tlačiareň, Jovsa 229. Náklad: 400 ks, nepredajné.